

ДЕВОЈЧИЦА У КОЈОЈ ЈЕ РАСЛА МУЗИКА

– Исидора Жебељан (1967–2020) –

композиторка и академик

”

*У великим одлукама у
животу важно је да поред
себе имаш некога ко те
потпуно схвата, ко прати
твоје снове.*

Желиш да научиш како се постаје славан, богат и успешан?!

Али, ја не знам да ти испричам ту причу. Ја могу да ти откријем важнију тајну: како да исплетеш најлепше животне нити од нечега што заиста волиш, од нечега што ти је драгоцено... и да у том јединственом плетиву постанеш велики. Не велики у очима других! Шта имаш од тога? Велики у себи, у сопственом космосу, где све почиње и све се завршава. Желиш ли такву причу?!

Али, мораћеш да ми помогнеш. Моја прича не значи ништа онима који не могу да осете, нису у стању да замисле, да стрепе, надају се, маштају, смеју се у себи, радују се малим стварима у животу. Воле и себе и друге и чаролију живота, чак и када живети није забавно. Знаш тај осећај? Е, управо ту почиње прича.

Затвори очи! Замисли малену девојчицу са разбарушеном косом, босоногу, у хаљиници са сребрним нитима која јој је пала са једног рамена. Стоји у шуми. То је шума на крају света, на крају улице, на крају једног насеља у Београду које су назвали Петлово брдо. Шума у којој ваздух струји као да пева. Где дрвеће не шушти него дише. Где птице не цвркућу, него шапућу ноте.

Стојим тако, сићушна, наслоњена на стабло. У мојој чаробној шуми ваздух трепери. Није то више шумска тишина. Није ни звиждук ветра. То је... музика. Али не из радија, не из телевизора. То је музика која није „напољу“. Она је... у мени. Као да ми је тело постало инструмент.

-
- Исидора! – чујем очев глас.

Не померам се. Знам да ме зове, али не могу да се покренем, не могу да прекинем чаролију.

- Босо, дођи, нешто се чудно дешава са нашим дететом.
- Шта није у реду, Петре?
- Погледај је... стоји као у трансу... већ неко време. Као да... нешто пажљиво слуша?

Мама се насмеши с разумевањем:

- Она је наш сањар, посебна је...

Али, тата је инсистирао:

- Исидора, душо, шта је било? Шта чујеш?
- Твоју музику. Са радија – шапућем, јер сам превише мала да бих објаснила.

Њих двоје се погледају. Памтим ту сцену. Јасно се сећам да сам у мамином наручју видела сестру. Она је још мања од мене, не говори још, али... она зна. Њене очи ми кажу: „Ја те чујем. Чујем твоју музику“.

Тата је тог дана рекао:

- Можда треба да је упишемо у музичку школу. Да научи да запише то што чује.

У музичкој школи ми је било као у празној библиотеци: без књига и људи. Ноте као слова, солфеђо као правопис. Није било шуме, ни ветра, ни птица. Али мама и тата су ми рекли: „Мораш научити да пишеш чаролију, као што учиш да пишеш песму или састав. Не може све таленат, нешто мораш и ти“.

Некако у то време смо пронашли мој први клавир. Или је он нашао мене?

Куповина клавира за једну породицу у којој су оба родитеља професори књижевности је велики изазов који захтева жртву. Мој први клавир није био концертни, велики и парадни, али је био посебан (као што су моји родитељи веровали да сам и ја). Половни клавир „са душом“ и дугом историјом. Припадао је пијанисти који је за својом музиком отпутовао на неко далеко чаробно место. Клавир је оставио својој жени, а она нипошто није желела да га прода. Али, када је видела малену девојчицу и њене очи (у којима је препознала музику), решила је да га уступи „за неки драгоцен поклон, јер пијано неће продати за новац“. Мама јој је понудила ниску правих бисера из породичног наслеђа. И тако је малена девојчица добила свој први инструмент, своју „од бисера грану“ Тако је клавир стигао у моју собу. Ону на чаробном брду које је окружено шумом. А, са клавиром у телу мале девојчице наставила је да расте музика.

У средњој школи сам открила Прокофјева. Није било речи у његовој музици, али ја сам их чула. Слушајући ту музику, замишљала сам сцене као да снимам сопствени филм. Музика и слика и речи... Чула сам причу без наратора. И, онда сам схватила: то желим да радим – да музиком причам. Тако бих, помало,

„укрстила“ породичне гене где су сви приповедали, где су становале приче и песме. Али, ја ћу приповедати нотама и партитурама.

Музичку академију сам завршила као у лепом сну. Волела сам и људе, и зграду и окружење и атмосферу. Сада су ми смешна сећања на основну музичку школу, гунђања на солфеђо и досадно вежбање.

Колико су моји родитељи били у праву! Срећом, нисам одустала. И, ето ме! Већ предајем композицију на Академији. Уједно, пишем музику за позоришне представе, компонујем филмску музику. Помало сам „у сенци“, често радим за нека позната имена. Понекад и сумњам, али само понекад... Зар је то све? Све што је мала девојчица видела у једном давном сну... Хоће ли тај сан и други препознати? То је као прича о сопственом одразу у огледалу. Неки пут ти није довољно оно што сам видиш док ти и други не потврде. Али, настављам даље јер музика у мени не дозвољава да станем, она и даље расте и неки пут ми се учини да ће надрасти моје тело.

И још нешто врло важно желим да разумеш: вредности понекад не прате популарност, неки пут ту мелодију са душом која приповеда приче препознају само ретки и изабрани. Сећам се својих оркестрација за филм „Подземље“ Емира Кустурице. Док је цео свет те 1995. Певао „Месечину“ (песму је извео Горан Бреговић, али је текст писао сценариста и драмски писац Душан Ковачевић као химну људи који у том подруму живе, док је музику Бреговић преузео од Шабана Бајрамовића), поистовећујући је са атмосфером у филму, ја сам видела неке друге, потресне сцене... Љубав и рат. Пожар и распеће. Инвалидска колица која круже, а у њима љубав која не зна да стане. И тада... чула сам женске гласове. Архаичне, као песма предака:

– „Хеј, стани, стани, над водом, куда журиш? Ни мени није лако...“

И успела сам том оркестрацијом да кажем све што ми је тишина рекла. Али, то је, ваљда, суштина музике. Зато, затвори очи... поново... Можеш ли да замислиш ту сцену? Можеш ли да наслутиш зашто сам чула баш женске гласове који као да певају тужбалицу, а не, рецимо, свечани мушки хор, иако је сцена приказивала рат? И, који инструмент чујеш, уз те женске вокале, у свом срцу?

Страшни ратови су се завршили и већ смо, у овој причи, закорачили у 21. век. Више не живим на чаробном брду и одавно сам заменила свој први клавир за онај прави, концертни. Сада ми се чини да ми је, некако, музика донела и више но што сам заслужила... или су, можда, моја очекивања прескромна. Али, „моје“ мелодије нису. Као да живе неки свој посебан живот: неки пут су сетне, па распеване, онда се наругају мојој скромности и постану, на тренутак, свечане. Па, зашто, онда, не бих написала оперу?

Смејеш се?

Ко, уопште, данас слуша савремену оперу?!

Моју „Зору Д“ ће слушати свуда у свету. Али, како ја „видим“ причу кроз музику, композицију, а не као радњу исприповедану речима, потребна ми је помоћ у писању либрета – сценарија за моју музику.

Сећаш се оне малене девојчице која је била у мамином наручју када сам први пут чула музику? Сећаш се како сам била сигурна да ме она разуме, да ме чује, иако још не говори?

У великим одлукама у животу важно је да поред себе имаш некога ко те потпуно схвата, ко прати твоје снове. Ја сам имала: прво родитеље, затим сестру Милицу и, најзад свог супруга Борислава који је и сам посветио живот музици. Заједно смо написали либрето (причу у опери) за „Зору Д“. Та опера је као сновиђење у гласовима. Она је повест о београдској песникињи Зори Дулијан која изненада нестаје, остављајући недовршену песму о јаблановима и силуети жене са сребрним шалом.

Њена мистерија откриће се шездесет година касније, када друга јунакиња Мина почиње да сања снове о јаблановима и женској силуети са шалом. Опера завршава речима „Док слушаш музику, садашњост остаје вечна“. Неки су музички критичари рекли да је моја музика „наруквица густо нанизаних музичких бисера“, а мени је пао напамет мој први клавир. Замењен за ниску породичног старог накита. И сетила сам се малене девојчице која стоји у чаробној шуми у сребрној хаљиници и – нестаје у музици...

Да ли велико дело предсказује будућност?

*Вредности понекад не прате популарност,
неки пут ту мелодију са душом која приповеда приче
препознају само ретки и изабрани.*

Године 2003. моја „Зора Д“ изведена је премијерно у Амстердаму, уз овације. Од тада је на сталном репертоару многих сцена у свету.

И још: године 2006. постала сам најмлађи члан САНУ. Сазнала сам то тек неколико дана раније. Да ли ми је значило то признање? Сећаш се да сам се у једном тренутку питала да ли ће моја музика оставити трага. Ова част која ми је указана одговорила је на моје сумње, али... дошла је и прерано... и прекасно... Јер музика у мени више није тиха, постала је прегласна за моје тело... Спојиле су се Зора Д, њен сребрни шал и јабланови... и малена девојчица у хаљини са сребрним нитима.

Зато сада... ти отвори очи. Ја ћу их затворити. Време је да се вратим у ону шуму. Тамо ме чекају сви звуци које сам чула. И они које још нисам записала...